

СИСТЕМА РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ: СУТНІСТЬ ТА ДОЦІЛЬНІСТЬ

У статті висвітлено особливості ризик-менеджменту та обґрунтовано доцільність впровадження комплексної системи управління ризиками на сучасних підприємствах.

Ключові слова: ризик, управління, ризик-менеджмент, прийняття рішень.

Постановка проблеми. Нині, в умовах переходу України до ринкової економіки важливого значення набуває проблема врахування ризиків в кожній конкретній економічній ситуації, на кожному підприємстві. «Ринок тим і характеризується, що має високу міру неочевидності і невизначеності, а це в умовах конкуренції, коливання цін та падіння платоспроможного попиту змушує керівників враховувати й прораховувати вплив ризику на основні показники діяльності підприємств» [1]. Необтяжених ризиками економічних систем та суб'єктів господарювання на практиці не існує. Тому сьогодні (в умовах ринкової економіки) на перший план виходять питання ефективного управління ризиками. Щоб досягти успіху в підприємницькій діяльності, необхідно використовувати здобутки науки у сфері управління ризиками та передовий досвід підприємств, що активно та досить успішно впровадили систему ризик-менеджменту [6].

Проблема управління ризиком, подолання невизначеності постійно актуальна в будь-якому секторі економіки. Кожний економічний суб'єкт на всіх рівнях стикається з неординарними ситуаціями, незапланованими або непередбаченими обставинами, на котрі необхідно адекватно реагувати. І саме комплексна система управління ризиками дозволяє керівництву приймати правильні, науково обґрунтовані управлінські рішення [4, с. 25].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням впровадження ризик-менеджменту на підприємстві присвячені праці В. Вітлінського, В. Гранатурова, О. Дубрової, С. Клименка, В. Лук'янової, В. Устенко, Л. Черчик та ін., проте, в питаннях розробки й упровадження системи управління ризиками і сьогодні існує багато нерозв'язаних проблем.

Метою статті є обґрунтування необхідності застосування комплексного підходу при впровадженні системи ризик-менеджменту в підприємницькій діяльності.

Виклад основного матеріалу. Донині немає єдиної думки щодо визначення поняття економічного ризику. Найбільш значущими ознаками поняття «економічного ризику», враховуючи визначення сучасних зарубіжних та вітчизняних дослідників, є «ймовірність», «невизначеність» та «втрати». В основному економічний ризик розглядають як об'єктивно-суб'єктивну категорію в діяльності суб'єктів господарювання, причиною якої є невизначеність, пов'язана з випадковим характером економічних процесів, недостатністю та неточністю інформації про них, впливом факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, яка обчислюється на підставі оцінки ймовірності негативного (втрати) чи позитивного відхилення від очікуваних значень в ситуаціях суб'єктивного вибору оптимального рішення з певної кількості альтернативних.

Ризик-менеджмент — це процес, слідуючи якому організація системно аналізує ризики кожного виду діяльності з метою максимальної ефективності кожного кроку і, відповідно, всієї діяльності підприємства загалом. Задача ризик-менеджменту – це ідентифікація ризиків та управління ними. Це означає виявлення всіх потенційних «негативних» і «позитивних» факторів, що впливають на організацію, що збільшує імовірність успіху і мінімізує імовірність відхилення та невизначеності в досягненні поставлених цілей.

О. Устенко трактує управління ризиком як процес впливу на суб'єкт господарювання, при якому забезпечується максимально широкий діапазон охоплення ризиків, їх обґрунтоване прийняття та зведення ступеня їх впливу до мінімальних меж, а також розробка стратегії поведінки в разі реалізації конкретних видів ризику [7 с. 93].

Основними функціями ризик-менеджменту на підприємстві є:

- розробка загальної програми управління ризиками і загальних положень стратегії підприємства з питань управління ризиками;
- реалізація програми управління ризиками на стратегічному й оперативному рівнях;
- підвищення рівня обізнаності з питань управління ризиками серед працівників підприємства;
- розробка внутрішньої системи управління ризиками й організаційної структури;
- моніторинг ефективності реалізації програми управління ризиками і внесення відповідних змін;
- координація взаємодії різноманітних структурних підрозділів підприємства;
- розробка програм зниження позапланових втрат і заходів із підтримки безперервності бізнес-процесів.

В ідеалі для функціонування ризик-менеджменту має існувати орган управління ризиками з певними функціональними обов'язками та необхідними матеріальними, фінансовими, трудовими, інформаційними ресурсами. На підприємстві має бути створено спеціальний структурний підрозділ – відділ управління ризиками на чолі з ризик-менеджером. Ризик-менеджер поряд із відповідними спеціалістами бере участь у прийнятті ризикових рішень та шукає способи уникнення небажаних ризиків [4, с. 167].

Однак, якщо раніше управління ризиками розглядали як спеціалізовану діяльність, то в новому підході – це діяльність, яка формує середовище, де менеджери всіх рівнів мають брати участь в процесах забезпечення безпеки підприємства, тобто процесах ризик-менеджменту [5].

Як кожен напрям управлінської діяльності ризик-менеджмент має етапи: - ідентифікація ризику, де передбачається встановлення переліку основних ризиків, які не залежать від функціонування підприємства;

- якісна оцінка ризику передбачає їх групування за ступенем впливу на кінцевий результат діяльності підприємства. Визначається вплив об'єктивних та суб'єктивних факторів на розмір ідентифікованих ризиків, здійснюється ранжування ризиків за ступенем впливу на результати діяльності;

- кількісна оцінка ризику – це оцінка ймовірності настання та наслідків ризику з використанням статистичних, евристичних (методи експертних оцінок), аналітичних методів;

- обґрунтування методів уникнення або мінімізації ризику. За результатами оцінки ризиків обираються відповідні методи (зовнішні: розподіл ризику, страхування; внутрішні: лімітування, диверсифікація, створення резервів, отримання додаткової інформації [3, с. 246].

Узагальнена схема процесу управління ризиками подана на рисунку 1.

Функціонування системи ризик-менеджменту передбачає виконання таких передумов: ризики мають бути зрозумілими та усвідомлюватися керівництвом; рішення з прийняття ризику мають відповідати стратегічним завданням діяльності підприємства; очікувана дохідність має компенсувати прийнятий ризик; величина капіталу має відповідати розмірам ризиків, на які наражається підприємство; стимули для досягнення високих результатів діяльності мають узгоджуватися з рівнем ризику.

Грамотно побудована система управління ризиками дозволяє підприємству досягти таких результатів: підвищити керованість бізнесу; скоротити можливе шахрайство; поліпшити якість управлінських рішень, що приймаються; підвищити ефективність прогнозування, у тому числі шляхом накопичення інформаційної бази за існуючими ризиками; надати працівникам підприємства набір зрозумілих критеріїв для оцінки можливих ризиків;

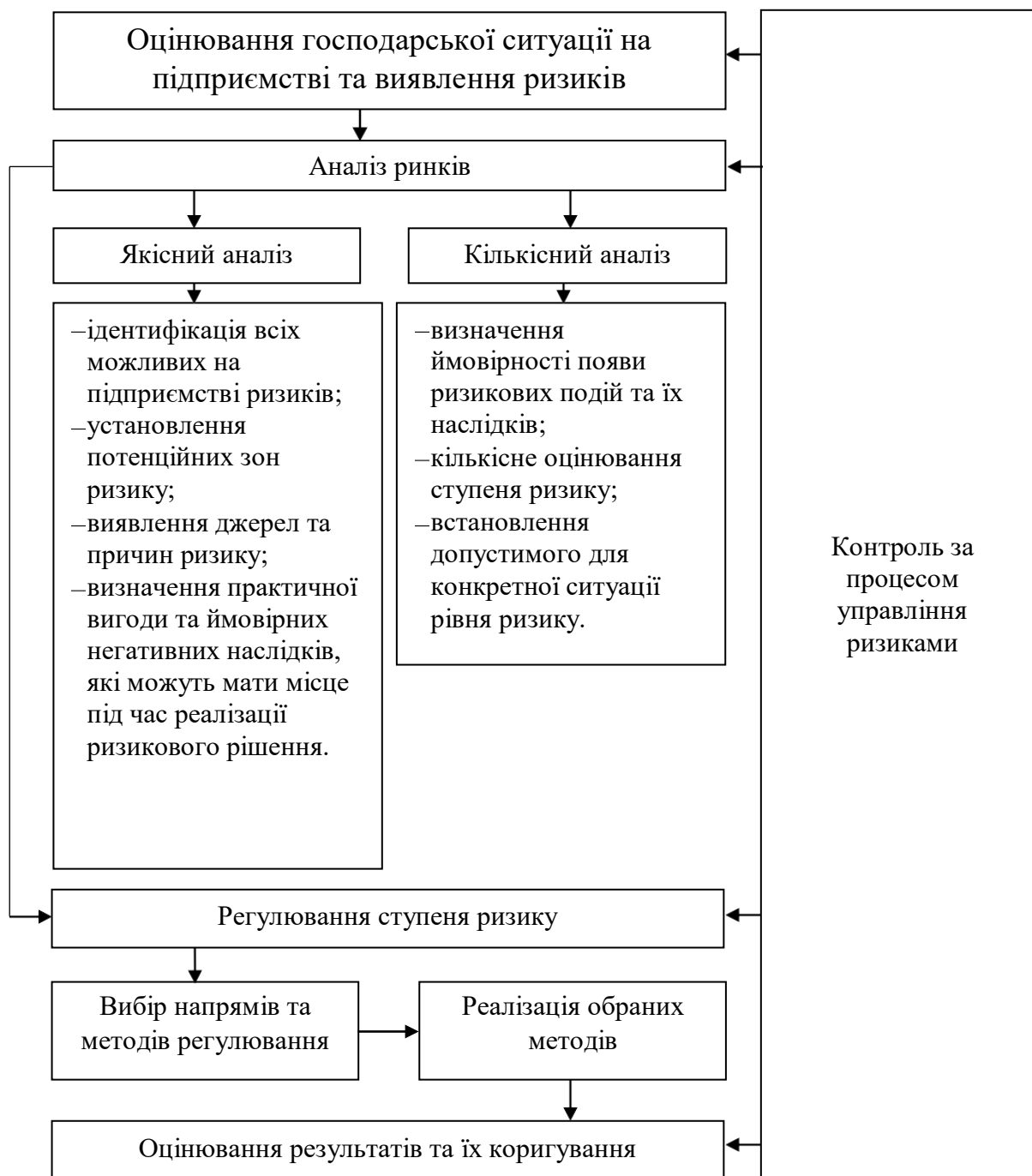

Рисунок 1 – Процес управління ризиками підприємницької діяльності

Окрім того, інтегроване управління ризиками із самого початку функціонування забезпечує позитивний зовнішній ефект, сама лише присутність системи підвищує привабливість і прозорість підприємства для акціонерів, впливає на кредитний рейтинг, демонструє відповідність управління підприємством кращим сучасним тенденціям. Зрештою, основна перевага впровадження системи управління ризиками – це підвищення конкурентоспроможності та капіталізації підприємства. Таким чином,

зацікавленість у ризик-менеджменті не випадкова, адже це нова «філософія» управління, яка приносить неймовірні результати у випадку її грамотного упровадження [2, с. 20].

Про ефективність упровадження комплексної системи управління ризиками на підприємстві вказують такі ключові фактори:

- інтеграція оцінки ризиків у стратегічні й оперативні процеси: оскільки процес управління ризиками стає невід'ємною частиною оперативного управління, менеджери стають обачнішими, приймаючи управлінські рішення;

- упровадження ефективнішої аналітичної техніки та техніки раннього попередження: виявлення ризиків на рівні бізнес-процесів приводить до прийняття більш зважених управлінських рішень;

- поліпшення у вимірюванні та моніторингу конкретних ризиків: підготовка звітів про ключові ризики дозволить обмінюватися знаннями за різними аспектами системи управління ризиками;

- зменшення кількості негативних подій порівняно з середнім показником по галузі;

- зниження витрат на залучення капіталу та збільшення вартості акцій [8, с. 16].

Зауважимо також, що якщо суб'єкт господарювання хоче досягти позитивного результату від запровадження системи ризик-менеджменту на підприємстві, то всі процедури системи управління ризиками повинні мати циклічний характер,.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Ризик-менеджмент – це серйозний управлінський інструмент, що дозволяє вчасно виявляти і попереджувати прояви та масштабність можливих ризиків. Умовою ефективної діяльності суб'єкта господарювання має стати формування комплексної системи ризик-менеджменту на підприємстві. Саме ґрунтовний аналіз, проведення ідентифікації, оцінки та подальшого коригування ступеня ризику дасть можливість приймати стратегічні інноваційні рішення.

Список використаних джерел:

1. Вербицька Г. До визначення поняття «ризик». *Економіка України*. 2004. №4. С. 83-87.
2. Винокурова Е. Риск-менеджмент: інновації в управленні. *Connect*. 2011. № 4. С. 19-25.
3. Вітлінський В.В., Великоіваненко П.І. Ризикологія в економіці та підприємстві: монографія. К.: КНЕУ, 2004. 480 с.
4. Клименко С. М., Дурова С.О. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків: навч. Посібник. К.: КНЕУ, 2010. 252 с.
5. Коробова С. С. Развитие риск-менеджмента в предпринимательстве: www.kycherova.ru/delopment/index.html.
6. Ніколіна І.І., Бондар М.В. Оцінювання ефективності управління регіональним соціальним розвитком. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. №6 (34). С. 28–38.
7. Устенко О. JL Теория экономического риска : монография К.: МАУП, 1997. 164 с.
8. Шемякина Т. ERM: модно или полезно? *Риск-менеджмент*. 2013. № 9. С. 14-23.